

ЗАПОРОЗЬКА СІЧ — ЦЕНТР КОЗАЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Запорозька Січ — це фортеця та політичний центр козацтва, розташований за порогами Дніпра (звідси й назва: «*за порогами*»). Вона не мала постійного місця — з часом змінювала локації. Історики виділяють **вісім Січей**, зокрема:

- ✚ Томаківська,
- ✚ Базавлуцька,
- ✚ Чортомлицька,
- ✚ Кам'янська,
- ✚ Олешківська (на території Кримського ханства),
- ✚ Нова Січ (1734–1775 рр.) — остання та найбільш відома.

Запорозька Січ була розташована стратегічно вигідно: з одного боку — водні перепони, з іншого — степ, що давав можливість швидко реагувати на загрозу.

Устрій та життя на Січі

Січ — це унікальне суспільство. Воно було організоване за принципами **військової демократії**:

- ✚ **Влада** належала *кошацькій раді*, де кожен козак мав право голосу.
- ✚ **Очільник** — *кошовий отаман* — обирався щороку. Він міг бути переобраний або усунутий у будь-який момент.
- ✚ **Судова влада** — незалежна. За злочини карали суворо: за зраду — смерть, за пияцтво на бойовому посту — батоги.

Козаки поділялись на **курені** (від 100 до 400 осіб), які мали свої курінні будівлі, прапори, печатки, іноді навіть окремі бюджети.

Попри військовий характер, на Січі дотримувались певного **монастирського режиму**:

- ✚ Заборонялося пити горілку в межах фортеці.
- ✚ Жінкам не дозволяли жити на Січі.
- ✚ Часто починали день із молитви та постів.

Січ як дипломатичний та військовий суб'єкт

Козаки вели **активну міжнародну політику**. Вони укладали союзи, обмінювались посольствами, брали участь у війнах на боці різних держав. Відомі навіть козацькі листи до султана Османської імперії, які увійшли в історію як приклади сатиричної дипломатії (відомий «*Лист запорожців турецькому султану*»).

Січ вважали центром військової сили, яка могла самостійно змінювати хід подій у регіоні. Польща, Московія, Туреччина та Крим уважно стежили за її політичними рішеннями.

Культурна роль Січі

Запорожці мали багатий фольклор — пісні, думи, перекази, які передавалися з покоління в покоління. Їхній образ увійшов у твори класиків: Тараса Шевченка, Івана Нечуя-Левицького, Івана Франка.

Січ підтримувала освіту та віру: будували церкви, школи при братствах, розвивали друкарство (Острозька академія, Києво-Могилянська колегія згодом стали важливими центрами знань, де навчались і нащадки козаків).

Хронологія розвитку козацтва

Ось ключові події, які визначили долю українського козацтва:

Рік	Подія
1489	Перша письмова згадка про українських козаків
1556	Заснування першої Січі на острові Мала Хортиця князем Дмитром Вишневецьким
1572	Польський король Сигізмунд II створює <i>реєстрове козацтво</i> (перші офіційні козацькі формування в межах Речі Посполитої)
1596	Повстання Северина Наливайка — велике антифеодальне козацьке повстання
1648–1657	Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького. Утворення Гетьманщини
1654	Переяславська рада — союз з Московією
1709	Полтавська битва. Поразка Івана Мазепи. Зруйнування Чортомлицької Січі
1734	Заснування Нової Січі за дозволом російської імператриці
1775	Ліквідація Запорозької Січі за наказом Катерини II
1991	Відродження традицій козацтва в незалежній Україні
1999	Встановлення Дня Українського козацтва
2023	Перенесення дати святкування на 1 жовтня у зв'язку з переходом на новий церковний календар

Запорозька Січ була не просто військовим табором, а справжньою народною республікою — з власною адміністрацією, військом, законами та культурою. Вона стала символом волі, братерства й організованого спротиву загарбникам.